

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ
BENEDIKTINIŠKOJI TRADICIJA LIETUVOJE 1405-2005
WILNO, 27-28 PAŹDZIERNIKA 2005**

W dniach 27-28 października 2005 r. odbyła się w Wilnie międzynarodowa konferencja naukowa zorganizowana przez Wydział Historyczny Uniwersytetu Wileńskiego (Vilniaus Universiteto Istorijos Fakultetas) oraz Instytut Nauki o Sztuce Wileńskiej Akademii Sztuk Pięknych (Vilniaus Dailės Akademijos Dailėtyros Institutas), której głównym tematem była “Tradycja benedyktyńska na Litwie 1405-2005” („Benediktiniškoji Tradicija Lietuvoje 1405-2005”). Okazją do przygotowania tego sympozjum była przypadająca w roku 2005 okrągła rocznica 600-lecia założenia najstarszego opactwa benedyktyńskiego w Wielkim Księstwie Litewskim – w Starych Trokach.

Konferencję otworzył arcybiskup Wilna, kardynał Audris Juozas Bačkis, który podkreślił znaczenie tego spotkania dla pełniejszego rozumienia chrześcijańskich korzeni kultury litewskiej oraz umocnienia chrześcijańskiej tożsamości współczesnej Litwy. W krótkim występie „Schola Gregoriana Vilmensis” wykonała pod kierunkiem Živilė Stonytė kilka pieśni i hymnów zaczerpniętych z chorału gregoriańskiego.

Naukową część obrad zapoczątkował O. Hervé de Broc OSB, przeor nowego klasztoru benedyktyńskiego w Palendriai koło Kielm (Kelmė), którego budowa została ukończona w 2001 r. Jego wystąpienie poświęcone było przybliżeniu tradycji benedyktyńskiej, z której wypływa mądrość kierująca życiem wspólnoty chrześcijańskiej (*Benediktiniškasis dvasingumas – bendro gyveninio išminties tradicija*).

Irena Vaišvilaitė, historyk Kościoła z Uniwersytetu Wileńskiego, przedstawiła powiązania chrześcijańskiej kultury Zachodu z myślą płynącą z reguły św. Benedykta, szczególnie w kontekście przemian cywilizacyjnych na przełomie XX i XXI w. (*Šv. Benedikto regula ir*

kriekščioniškoji Vakarų kultūra). Vytautas Ališauskas, dyrektor wydawnictwa „Aidai”, ukazał historyczne aspekty pierwszych kontaktów między tradycją benedyktyńską a ziemią litewskimi, do jakich doszło w XI w., kiedy św. Bruno z Kwerfurtu rozpoczął działalność misyjną wśród plemion jaćwieskich, zakończoną jego męczeńską śmiercią (*Kalbančios galvos, arba ką šventieji benediktinai norėjo pasakyti Lietuvai*).

Następna część konferencji (*Homagium monasterio Vetero-Trocensi*) poświęcona była dziejom opactwa benedyktyńskiego w Starych Trokach. Litewski archeolog Albinas Kuncevičius z Uniwersytetu Wileńskiego przedstawił wyniki dotychczasowych wykopalisk archeologicznych, przeprowadzonych na terenie dawnego grodziska, gdzie w początkach XV w. zbudowano klasztor (*Senųjų Trakų raida archeologijos duomenimis*). Według jego ustaleń grodzisko, czy raczej gród, był murowane, otoczone fosą i przypominało średniej wielkości zamki budowane przez Krzyżaków w Inflantach. Podkreślić należy, że nadal brakuje kompleksowych badań archeologicznych, które obejmowałyby cały obszar dawnego grodu.

Marian Kanior OSB z opactwa tynieckiego przedstawił najważniejsze wydarzenia dotyczące historii klasztoru starotrockiego, głównie w oparciu o materiały archiwalne przechowywane w opactwie podkrakowskim (*Senųjų Trakų abatija XV-XIX a.*). Zauważył, że według ksiąg profesji zakonnych w opactwie starotrockim przebywało wielu zakonników z innych domów położonych na ziemiach Korony.

Rūta Janonienė z Wileńskiej Akademii Sztuk Pięknych (Vilniaus Dailės Akademija) ukazała zachowane pozostałości po wyposażeniu pierwotnego kościoła klasztorowego (obrazy, elementy ołtarzy), odbudowanego po pożarze w początkach XIX w. oraz przebudowanego w ostatnich latach tegoż wieku. (*Senųjų Trakų bažnyčios įranga ir benediktinų paveldo likimas*). Na zakończenie pierwszego dnia Rafał Witkowski (Uniwersytet im. A. Mickiewicza) zademonstrował multimedialną prezentację o eremach kamedulskich w Europie oraz o najnowszych fundacjach kamedulskich w Stanach Zjednoczonych, Kolumbii i Wenezueli.

Początek drugiego dnia obrad poświęcony był benedyktyńskiej tradycji eremickiej na Litwie. Rafał Witkowski przedstawił warunki życia codziennego w eremach kamedulów w Wigrach i Pożajściu oraz w kartuzji bereskiej (*Tarp regulos ir tikrovės. Kasdienis gyvenimas*

LDK kartūzų ir kamaldulių vienuolynuose XVII-XVIII a.). Mimo wielu wspólnych elementów dla obu zakonów, życie monastyczne i zakres obserwacji zakonnej kamedulów i kartuzów w XVII i XVIII w. w Wielkim Księstwie Litewskim, odbiegał od realiów w Europie Zachodniej. Laima Sinkūnaitė z Uniwersytetu im. Witolda Wielkiego w Kownie przybliżyła uczestnikom bogactwo zachowanych fresków w kościele eremu kamedulskiego w Pożajściu, pieczołowicie odrestaurowanych w ostatnich latach (*Šv. Benedikto gyvenimo freskos Pažaislio kamaldulių vienuolyne*). Niestety z powodów organizacyjnych nie mógł wygłosić swego referatu Eligijus Raila (Uniwersytet Wileński), który miał być poświęcony osobie ostatniego przeora kartuzji bereskiej Pawła Gienijusa (*Povilas Geniušas OCart (1805-1848): biografijos bandymas*).

Kolejna część wystąpień dotyczyła historii benedyktynek litewskich. Siostra Małgorzata Borkowska OSB z Żarnowca przedstawiła okoliczności założenia klasztoru w 1591 r. przez Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła zwanego „Sierotką” (*Mikalojus Kristupas Radvila – benediktinų fundatorius*) w oparciu o przebogatą w treści korespondencję między fundatorem, jego rodziną, M. Magdaleną Mortęską i pierwszą ksienią M. Anną Stanisławską. Owa obszerna korespondencja zachowana jest w Archiwum Radziwiłłowskim w Warszawie (AGAD).

Dalia Klajumienė wygłosiła referat poświęcony zachowanemu, jaki i znanym z wcześniejszych inwentarzy, relikwiarzom z kościoła sióstr benedyktynek p.w. św. Katarzyny w Wilnie (*Vilniaus benediktinų šv. Kotrynos bažnyčios relikvijoriai*). W uzupełnieniu tego referatu Auksė Kaladžinskaitė z Instytutu Kultury, Filozofii i Sztuki (Kultūros, filosofijos ir meno institutas), przedstawiła zachowane i niezachowane obrazy z tegoż kościoła, znane głównie z przedwojennych zdjęć (*Benediktiniškoji ikonografija Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje*).

W kolejnym wystąpieniu Regina Laukaitytė z Instytutu Historii Litwy (Lietuvos Istorijos Institutas) ukazała niezwykle interesujące i złożone dzieje klasztoru benedyktynek kowieńskich w latach 30-tych XX w., kiedy władze litewskie przystąpiły do przymusowej lituanizacji konwentu (*Kauno benediktinų reforma XX a. 3 dešimtmetys*). Skirmantė Smilingytė-Žeimiene (Instytut Kultury, Filozofii i Sztuki) przybliżyła problematykę związaną z haftowaniem szat liturgicznych przez siostry benedyktyнки i wykonywaniem innych, podobnych prac ręcznych (*Benediktinų rankdarbių paieškų problemos*).

Ostatnia część referatów dedykowana była litewskim benedyktynom. Rasa Varsackytė z Uniwersytetu im. Witolda Wielkiego w Kownie przedstawiła różne przejawy występowania tradycji benedyktyńskiej w Kownie (*Benediktiniškoji tradicija Kaune*), widocznej w malarstwie, sztuce, ornamentach, nazewnictwie, wezwaniach kościołów i klasztorów. Z kolei Arvydas Pacevičius z Uniwersytetu Wileńskiego zaprezentował na wybranych przykładach możliwości badań nad dawnymi bibliotekami benedyktyńskimi (*Knygos kultūra LDK benediktinų vienuolynuose*). Liudas Jovaiša z Uniwersytetu Wileńskiego ukazał realia życia codziennego benedyktynów w opactwie w Horodyszczach od momentu założenia klasztoru w XVII w. aż do jego kasaty w XIX w. (*Vienuolinis gyvenimas Gorodiščės abatijoje XVII-XIX a.*). Na zakończenie Regimanta Stankevičienė (Instytut Kultury, Filozofii i Sztuki) zademonstrowała obecny wystrój kościoła pobenedyktynskiego w Piwoszunach i zachowane pierwotne elementy jego wyposażenia, głównie obrazy i naczynia liturgiczne (*Benediktinų dailės paveldas Pivašiūnų bažnyčioje*).

W dyskusji po zakończeniu obrad Irena Vaišvilaitė podkreśliła znaczenie tej sesji dla dalszych studiów nad historią benedyktyńskiej duchowości i dziejami poszczególnych klasztorów w granicach Wielkiego Księstwa Litewskiego. Pozostaje wyrazić nadzieję, że materiały pokonferencyjne, częściowo w języku polskim i częściowo w litewskim, szybko zostaną opublikowane i udostępnione szerszemu gronu odbiorców.

PAWEŁ STANISZEWSKI

Rec.: Anna Odrzywolska-Kidawa, *Biskup Piotr Tomicki (1464-1535). Kariera polityczna i kościelna*. Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2004, ss. 224.

Problematyka pracy

W ostatnich latach obserwujemy znaczne zainteresowanie rolą i znaczeniem biskupów w Polsce na przestrzeni dziejów, czego dowodem są interesujące wydawnictwa poświęcone biskupom w określonych okresach historycznych (np. Krzysztofa Rafała Prokopa¹, Jacka Maciejewskiego²), pasterzom danych diecezji (np. Józefa Swastka³, Józefa Patera⁴) czy konkretnym postaciom (Tadeusza Kasabuły⁵, Józefa Dębińskiego⁶, Antoniny Kozyrskiej⁷ czy Czesława Pesta⁸). W 2004 roku na rynku wydawniczym ukazała się wydana przez Wydawnictwo Naukowe Semper pozycja Anny Odrzywolskiej-Kidawa pt. *Biskup Piotr Tomicki (1464-1535) kariera polityczna i kościelna*. Jest to dysertacja ukazująca – na co wskazuje sam tytuł – postać biskupa epoki przedtrydenckiej.

W okresie przedtrydenckim galerię biskupów można podzielić na dwie zasadnicze grupy. Ze względu na Kościół dostrzegamy typ bi-

¹ K. R. Prokop, *Biskupi pomocniczy w diecezjach polskich w dobie przedtrydenckiej*, Kraków 2002.

² J. Maciejewski, *Episkopat polski doby dzielnicowej (1180-1320)*, Kraków-Bydgoszcz 2003.

³ J. Swastek, *Rządcy archidiecezji wrocławskiej w latach 1945-1995*, Wrocław 1998.

⁴ J. Pater, *Poczet biskupów wrocławskich*, Wrocław 2000.

⁵ T. Kasabuła, *Ignacy Massalski biskup wileński*, Lublin 1998.

⁶ J. Dębiński, *Biskup wrocławski Karol Mieczysław Radoński (1883-1951). Życie i działalność*, Toruń 2001.

⁷ A. Kozyrska, *Arcybiskup Edward Ropp. Życie i działalność*, Lublin 2004.

⁸ Cz. Pest, *Kardynał Edmund Dalbor (1869-1926). Pierwszy Prymas Polski Odrodzonej*, Poznań 2004.